

УДК 371.314

І. О. Яблочнікова

ВИЩА ФІНАНСОВА ОСВІТА У ХОРВАТІЇ ТА ЧОРНОГОРІЇ

© Яблочнікова І. О., 2016
<http://orcid.org/0000-0002-6685-9729>
<http://doi.org/10.5281/zenodo.194931>

У цій публікації розкрито сукупність організаційних аспектів, що стосуються здійснення підготовки та формування професійної компетентності магістрів фінансової сфери у вищих навчальних закладах країн Європи, зокрема, у Хорватії та Чорногорії, а також з'ясовано можливість запозичення відповідного позитивного досвіду закордонних колег у систему вищої освіти України.

Ключові слова: фінансова освіта, професійна підготовка магістрів, компетентність фінансистів, вища професійна освіта в європейських країнах.

Яблочникова И. О. Высшее финансовое образование в Хорватии и Черногории.

В данной публикации раскрыта совокупность организационных аспектов, касающихся осуществления эффективной подготовки и успешного формирования профессиональной компетентности магистров финансовой сферы в вузах европейских стран, в частности – Хорватии и Черногории. Уделено внимание государственному и частному секторам образовательных услуг. Автором обосновано возможность заимствования положительного опыта зарубежных коллег в деле подготовки высококвалифицированных экономистов, в частности, магистров-финансистов в Украине.

Ключевые слова: профессиональная подготовка магистров, компетентность финансистов, высшее профессиональное образование европейских стран.

Yablochnikova I.O. Higher education in finance in Croatia and Montenegro.

This publication discloses a set of organizational aspects related to the implementation of effective training and successful education of professional competence of masters of finance in higher education institutions of the European countries. In particular, attention is paid to training of financiers in universities in Croatia and Montenegro. The author of the marked features of this activity, both in the public sector institutions providing educational services, as well as private. Also identified universities, which implement training of masters-financiers and content of the programs. It is noted that the Master's program-finance at various universities may differ materially. These differences relate to and focus attention on specific issues of the activity of the financier, and the number of academic hours denominated loans are scheduled institution under the relevant programs. In the publication the

author reviewed the aspects that are common to the system of higher education of Europe, as well as available-significant differences. Such nuances, according to the author, are largely determined by the current economic situation in these countries and the real level of socio-economic relations in society, as well as centuries-old traditions of the national implementation of the activities in the field of education.

In addition, the author has established the possibility of borrowing the existing positive experience of foreign colleagues in the implementation of training of highly qualified economists, in particular, Masters financiers in Ukraine.

Key words: *vocational training of masters, formation of competence, the European higher education.*

Актуальність дослідження. Україна декларує шлях до членства у Європейській Унії, пропагує європейські цінності. Українське суспільство очікує безвізового режиму з країнами, що підписали Шенгенську угоду, який надасть можливість громадянам без перешкод спілкуватися із своїми колегами, реалізовувати своє право на подорожі, академічну та наукову мобільність. А тому, дослідження реалій сукупності соціально-економічних відносин у Європі, зокрема, у такій галузі, як вища освіта, є вельми актуальними.

У свою чергу, кореляція між рівнем розвитку економіки й соціуму у цілому та компетентністю фахівців, що на практиці несуть відповідальність за організацію та реалізацію зазначеного розвитку, є очевидною. Саме з цих причин, науковці-педагоги України нині ретельно вивчають здобутки своїх європейських колег у справі формування сукупності знань, умінь та навичок професіоналів різного спрямування, й зокрема фінансистів [1].

Сьогодні в економіці більшості країн мають місце кризові явища. Тому, на даному етапі на компетентність економістів та фінансистів, на їх вміння приймати ефективні, а й інколи нестандартні управлінські рішення, сподіваються керівники й пересічні працівники установ, підприємств, організацій. Від компетентних дій такого роду фахівців залежить формування високого рівня фінансового забезпечення, оптимальне планування діяльності й прогноз стосовно можливого виникнення певних негативних ситуацій, що дозволяє різним структурам нормально існувати й набувати розвитку.

Вища професійна освіта не може бути стороннім спостерігачем зазначених вище процесів. Освітняни, в тому числі й України, добре розуміють свою відповідальність за формування кадрового потенціалу країни. Від рівня якості проектування, підготовки й практичної реалізації педагогічних процесів

безпосередньо залежить компетентність випускників вишів, здатних швидко і адекватно реагувати на зміни ситуації, в тому числі й у економічній й фінансовій сферах. Не повинні залишатися поза увагою освітян питання, котрі стосуються розробки сучасних підходів, принципів, технологій та засобів ефективного цілеспрямованого впливу на економіку й фінанси. Це теж сприяє озброєнню майбутніх фахівців засобами успішного і результативного виконання ними посадових обов'язків.

Вирішення окреслених нами проблем має узгоджуватись із парадигмою розвитку українського суспільства. По суті справи, такі проблеми є наднаціональними. Самотужки жодна країна їх не зможе вирішити, а також подолати негативні явища й наслідки світової економічної кризи. Успіх може бути досягнуто лише спільно, для цього європейська та світова спільнота має об'єднуватись. Досягненню мети також може сприяти обмін позитивним досвідом, в тому числі досвідом діяльності в сфері вищої професійної освіти.

Метою даної статті є розкриття організаційних аспектів формування професійної компетентності фахівців фінансової сфери у південно-східних європейських країнах, зокрема у ВНЗ Хорватії та Чорногорії, а також з'ясування можливості запозичення відповідного позитивного досвіду.

Аналіз публікацій за обраною темою дослідження. Досить багато як вітчизняних, так і закордонних науковців-педагогів приділяли увагу питанням, що стосувалися формування професійної компетентності спеціалістів взагалі, й економіко-фінансового профілю зокрема. Про цей факт свідчать чисельні наукові й науково-методичні публікації таких дослідників, як Г. Астапова, Д. Бабашев, О. Воронкова, М. Головань, І. Демура, Ю. Деркач, Л. Дмитриченко, Л. Дибкова, А. Дорофеев, А. Єпіфанов, Р. Квасницька, Г. Копил, В. Кремень, Н. Ничкало, В. Онушкін, С. Пілецька, Г. Старостенко, Г. Чепорова, С. Яблочников [2]. Зазначені науковці реалізували науково-педагогічний пошук і, по суті справи, обґрунтування ефективних шляхів модернізації економічної та фінансової освіти в Україні та у пострадянських державах.

На жаль, до системного аналізу позитивного досвіду закордонних колег у справі формування професійної компетентності фахівців з економіки у європейських країнах вітчизняні науковці-педагоги майже не вдавались. Як виключення, можна згадати публікації Н. Абашкіної, Т. Вакуленко, К. Корсака, Л. Отрощенко і В. Третька, а також низку публікацій автора цієї

статі, які вийшли з друку за останній два роки [3-7]. Але, освітяни України мають бути озброєними рекомендаціями щодо ефективного використання закордонного досвіду під час здійснення реформ вітчизняної вищої освіти, та мати адекватні орієнтири у процесах інтеграції до європейського освітнього простору. Тож дослідження позитивних аспектів організаційного і педагогічного досвіду колег з Європи є цілком слушним.

Наші колеги з європейських країн, в тому числі з Хорватії та Чорногорії, мають певні успіхи і здобутки у забезпеченні досить високого рівня якості формування сукупності теоретичних знань, практичних умінь та навичок фахівців-фінансистів, а також відповідні традиції здійснення діяльності у галузі вищої освіти. Приклади успішного практичного застосування цими фахівцями здобутих навичок віддзеркалюється у рівні розвитку соціально-економічних відносин та якості життя. Є сенс, зазначити, що у цих державах відносно стабільна фінансова ситуація та рівень достатку більший ніж у інших республіках колишньої Югославії. На жаль, організаційні аспекти і розроблені освітянами Хорватії та Чорногорії, методологічні принципи гарантування відповідного рівня підготовки і компетентності фінансистів залишились поза увагою наших вітчизняних науковців-педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У даній публікації ми зупинимося на відповідних аспектах підготовки магістрів-фінансистів саме у Хорватії та Чорногорії. Це порівняно невеликі за площею території й чисельністю населення балканські держави. Хорватія з липня 2013 року є рівноправним партнером інших держав Європейської Унії, а Чорногорія має статус офіційного кандидата до вступу в ЄС.

Зокрема, вищу освіту у Хорватії можна отримати в університетах, що розташовані в Загребі, Осєці, Спліті, Задарі, Рієці, Пулі, кількість яких є доволі невеликою, однак цілком достатньою для забезпечення фахівцями вітчизняного й загальноєвропейського ринку праці. Окрім державного сектора вищої освіти в наявності також є декілька приватних коледжів, інститутів і бізнес-шкіл. У галузі вищої освіти Хорватії надають освітні послуги п'ять академій мистецтв, сім політехнічних вишів, шість закладів вищої професійної освіти, а також педагогічна академія і вісім педагогічних інститутів. Філії основних університетів розташовані в таких містах держави, як Крижевець, Чаковець, Карловець, Дубровнік, Петрине, Пожег, Шибеник. Професорсько-

викладацький склад ВНЗ нараховує біля двох з половиною тисяч осіб, а загальна кількість студентів – 93 тисячі, з яких майже 60 % навчається у в Загребі.

У зв'язку із обмеженнями щодо обсягів тексту, в даній публікації ми приділимо увагу лише аналізу організації освітніх процесів з підготовки саме магістрів-фінансистів. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує університет Загребя (ЗУ), що пропонує програми, які реалізуються в межах як денної, так і вечірньої форм навчання для різних вікових категорій і соціальних груп.

Історія започаткування і розвитку Загребського університету починається у 1669 році, коли дипломом римського імператора й угорсько-хорватського короля Леопольда I були визнані статус та привілеї університетського закладу колишньої Академії єзуїтів, яка діяла у вільному королівському місті Загребі – столиці Королівства Хорватії і Славонії. Вважають, що початок сучасного етапу розвитку даного ВНЗ відповідає 1874 року, у 90-х роках ХХ століття який отримав автономію й обрав шлях інтеграції до Болонського процесу. Нині у його структурі функціонують 29 факультетів та 3 академії.

Навчання в університеті є переважно гармонізованим із функціонуванням системи вищої професійної освіти більшості європейських країн, однак, й має національні особливості. Зокрема, бакалаврська підготовка на економічному факультеті ЗУ триває чотири роки (8 семестрів), тоді як у вишах інших країн лише три. Майбутні бакалаври-економісти орієнтовані на майбутню практичну діяльність в умовах євроінтеграції, а тому починаючи з другого курсу усі навчальні предмети викладаються лише англійською мовою.

Повна вища освіта у Хорватії набувається внаслідок додаткового навчання на програмах так званого спеціалітету, який також є першим шаблоном здійснення магістерської підготовки (загальний обсяг – 60 кредитів ECTS). Економічним факультетом ЗУ для абітурієнтів пропонуються наступні навчальні програми цього кваліфікаційного рівня: «Управління», «Управлінська інформатика», «Економіка» та «Бізнес-економіка», котрі інтегровані у програми подальшої безперервної магістерської підготовки за напрямками: «Аналіз і бізнес-планування», «Фінанси», «Маркетинг», «Управління», «Бухгалтерський облік і аудит», «Малий бізнес», «Економіка туризму». Після успішного закінчення зазначених програм випускники отримують учене звання магістра економіки.

Навчання на програмах другого етапу магістерської підготовки (за хорватською кваліфікаційною ознакою – у аспірантурі) здійснюється протягом двох або ж трьох семестрів (60, 90 або ж 120 кредитів ECTS). Підставою для зарахування до аспірантури є наявність у відповідного претендента диплому, що підтверджує попереднє навчання у європейських вишах на навчальних програмах загальним обсягом у 300 кредитів й середнім балом не менше 3,5.

Загальна кількість магістерських програм економічного факультету ЗУ – 32. Зокрема, із тих, що нас цікавлять у даному дослідженні, це: «Фінансовий аналіз», «Фінансові та ринкові інститути», «Фінансова звітність, аудит і аналіз», «Міжнародна економіка та фінанси», «Дослідження операцій та оптимізація», «Страховання та перестраховання», «Статистичні методи економічного аналізу та прогнозування», «Стратегія корпоративного управління».

Рівень викладання у вишах Хорватії вельми високий. Більшість викладачів університетів окрім основної роботи здійснює наукові дослідження, в тому числі й за кордоном, а хорватські студенти активно приймають участь у чисельних програмах європейської мобільності. Так, в межах магістерської програми «Фінансовий аналіз» економічного факультету ЗУ (загальний обсяг 60 кредитів ECTS) під керівництвом професора Сільвія Орсаг, магістранти вивчають наступні обов'язкові предмети: «Фінансовий аналіз», «Управління портфелем цінних паперів», «Фінансова звітність», «Методики бізнес-аналізу» (кожен по 6 кредитів ECTS). Також студентам пропонується десять факультативних курсів, з яких потрібно обрати п'ять («Аналіз інвестиційних процесів», «Управління оборотним капіталом», «Аналіз інтеграції бізнесу», «Аналіз цінних паперів», «Міжнародні фінанси», «Валютний аналіз», «Банківська справа», «Фінансові інститути та ринки», «Управління фінансами», «Управління трансформацією бізнесу» та «Управління ризиками» – кожен по чотири кредити ECTS). На підготовку магістерської роботи відведено 12 кредитів.

Керівниками магістерської програми «Фінансові інститути та ринки» є професори Владо Леко та Ален Стоянович. В межах даної програми (загальний обсяг 60 кредитів ECTS) студенти опановують такі магістральні навчальні курси, як «Індустрія фінансових послуг», «Центральна банківська й грошово-кредитна політики», «Управління банківською установою» і «Корпоративні фінанси» – кожен по шість кредитів ECTS. В якості факультативних курсів

пропонуються: «Бухгалтерський облік та аудит фінансових інститутів», «Регулювання у фінансовому секторі й нагляд за ним», «Небанківські фінансові установи», «Фінансові ринки та інвестиційний аналіз», «Інформаційні технології у банківській діяльності», «Управління ризиками у фінансових установах», «Фінансова система Європейського Союзу», «Фінансові похідні», «Фінансові послуги», «Кількісні методи у фінансах» (кожен курс чотири по кредити), з яких потрібно для вивчення обрати п'ять. Окремо виконується письмова робота за фахом (чотири кредити). На підготовку магістерської дисертації, як і у попередньо розглянутій нами програмі ЗУ, відведено 12 кредитів ECTS.

Для абітурієнтів, що виявили бажання навчатися за зазначеною вище програмою, її керівництво наполегливо пропонує додатково опанувати чотири навчальні курси протягом так званого «нульового» семестру. Таким курсами є: «Фінансові інститути і ринки», «Грошово-кредитна політика», «Макроекономіка» та «Мікроекономіка», які викладають професори Ален Стоянович, Зоран Ковачевич, Марьяна Иванова, Борис Сисек.

Магістерські програми в галузі економіки й фінансів в Університеті міста Спліт Любляни також реалізуються досить давно. Вони отримали широке визнання з боку академічної спільноти і ринку праці. Випускниками цих програм укомплектовані фінансові відділи у приватному і державному секторах, банки, фінансові компанії, міністерства, міжнародні організації, аудиторські фірми у Хорватії та за кордоном. Одним з прикладів такої програми є магістратура «Бізнес-економіка» зі спеціалізацією «Фінансовий менеджмент». Назва цієї спеціалізації адекватно віддзеркалює її структуру і зміст. Її родзинкою є те, що усі елементи програми налаштовують майбутніх фахівців на практичну діяльність по формуванню економічної політики фінансових установ, націлену на динамічний розвиток. Управлінський аспект, відповідно до мети, є основним. Друга особливість програми – підготовка до навчання у докторантурі. Загальний обсяг – 120 кредитів ECTS, що реалізуються протягом двох навчальних років.

В структурі цієї програми також передбачено підготовчий блок, що містить 5 навчальних предметів загальним обсягом 37 кредитів, зокрема це: «Фінансовий менеджмент», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Основні принципи функціонування економіки», «Фінансовий облік». Обов'язковими

курсами, що вивчаються протягом першого навчального року є: «Фінансовий менеджмент», «Управління маркетингом», «Спеціальні теми макроекономіки», «Стратегічне управління людськими ресурсами», «Економіка страхування», «Фінансове моделювання», «Податковий менеджмент» (кожен обсягом по 5 кредитів ECTS). До сукупності елективних курсів належать: «Корпоративне право», «Методологія економічних досліджень», «Статистичні методи», «Актуарна математика», «Фінансовий облік II», «Фінанси нерухомості», «Маркетингові послуги», «Маркетингові комунікації», «Міжнародний фінансовий облік», «Міжнародний маркетинг», «Операційне управління», «Проектування та дослідження інформаційних систем», «Бізнес-аналітика», «Облік витрат», «Моделювання бізнес-процесів», «Стратегічний менеджмент», «Сучасний менеджмент» (кожен обсягом по п'ять кредитів ECTS).

Протягом другого року навчання магістранти опановують два магістральних курси: «Керівництво банківською установою» та «Фінансова система», а також п'ять елективних: «Аналіз рядів динаміки та баз даних», «Фінансування інфраструктурних проектів», «Реструктуризація», «Управлінський облік II», «Проектне фінансування» (по 5 кредитів кожен). Крім того, по закінченню і першого, і другого курсу навчання реалізується здійснення науково-дослідної роботи, на яку відведено 5 та 10 кредитів ECTS відповідно.

Своєрідним підсумком повного курсу магістерської підготовки для випускники є складання державного іспиту (10 кредитів ECTS) та захист магістерської дисертації (20 кредитів ECTS). Керівниками науково-дослідних робіт студентів й підготовки магістерської дисертації є відомі в Хорватії та Європі професори і доктори філософії у галузі економіки, перелік яких задалегідь зазначається на офіційному сайті цієї навчальної програми.

Взагалі навчання за такими програмами є напруженим і спрямовує зусилля магістранта на отримання знань, котрі дійсно йому знадобляться у практичній діяльності фінансиста, а також під час здійснення наукових досліджень. Майже аналогічними за структурою є й відповідні програми Університетів Рієки, Осієки та Пула. Зокрема, ВНЗ міста Рієка хоч і є порівняно молодим (його засновано у 1973), однак він постійно входить до переліку 500 найкращих європейських вишів, в якому приділяється велика увага реалізації чисельних програм академічної й наукової мобільності студентів та викладачів.

Прикладом реалізації освітньої діяльності у сусідній із Хорватією Чорногорії є університет із головним кампусом у місті Підгориця. Це єдиний державний університет цієї держави, що підписала із ЄС договір про асоціацію і є офіційним кандидатом на вступ до Європейської Унії. Нині до структури цього вишу входять тринадцять факультетів (частина з яких розташовано у містах Нікшич, Цетіне, Котор та Херцег-Нові) та чотири інститути (іноземної мови, біотехнологій, історії та біології моря).

Підготовка магістрів-фінансистів здійснюється на економічному факультеті Університету Чорногорії за наступними програмами: «Системи управління фінансовою інформацією», «Банківська справа», «Кількісні методи у фінансах», «Міжнародна фінансова економіка», «Фінансовий та банківський сектор економіки» та іншими. Методики викладання в межах цих програм гармонізовані з міжнародними стандартами і орієнтовані на підготовку персоналу, спроможного забезпечити гнучкість, адаптованість та ефективність реалізації професійної діяльності.

Магістерська програма «Банківська справа» цього вищого навчального закладу розрахована на один рік навчання, загальний обсяг курсу – 60 кредитів. До переліку навчальних предметів, котрі опановують магістранти входять: «Методологія наукових досліджень» (4 кредити), «Інформаційна економіка» (5 кредитів ECTS), а також «Банківський менеджмент», «Аналіз банківських операцій», «Фінансові ринки» (кожен по сім кредитів ECTS). Увесь другий семестр навчання відведено підготовці та захисту магістерської дисертації, на що відведено 30 кредитів. Схожими за структурою є й інші програми підготовки магістрів в галузі фінансів, котрі пропонуються на економічному факультеті.

Особливістю програм магістерської підготовки, що реалізуються у ВНЗ Чорногорії є їх наукова спрямованість. Для зарахування на такі програми абітурієнти мають продемонструвати високий рівень знань у обраній фаховій галузі, а також мати в наявності університетський диплом, що підтверджує попереднє надбання відповідної кваліфікації (навчання на бакалаврській програмі здійснюється протягом трьох років та на програмі спеціалітету протягом одного року). Фактично в межах зазначених вище навчальних магістерських програм реалізується підготовка фахівців до практичної діяльності та подальшого вступу до докторантури (термін навчання – 3 роки).

Перераховані нами програми підготовки магістрів, забезпечують ринок праці не тільки Хорватії та Чорногорії, а й інших країн Європи та світу висококваліфікованими фахівцями у галузі фінансів, котрі здатні забезпечити і власний добробут, і добробут держави та суспільства. Досить схожими на зазначені вище є системи вищої професійної освіти, й зокрема магістерська підготовка фінансистів у інших колишніх республіках СФРЮ. Однак, у зв'язку із обмеженнями щодо обсягів статті, ми їх основні аспекти розглянемо у наступних науково-методичних публікаціях.

Висновки. Вища професійна освіта Хорватії та Чорногорії, й зокрема фінансова, має відповідні здобутки. Її структура та зміст не зовсім вписується в поширені у Європі освітні стандарти. Але, саме особливості організації підготовки магістрів у вишах цих країн, що враховують і загальноєвропейські тенденції, і національний «колерит» фінансової сфери, дозволили забезпечити відповідний рівень якості, престиж і визнання дипломів у Європі, а також успішне працевлаштування випускників ВНЗ на батьківщині й за кордоном. Розглянуті нами в цій публікації організаційні аспекти магістерської підготовки та формування професійної компетентності магістрів-фінансистів, у цих південно-східних європейських державах, надають можливість вітчизняним педагогам запозичити позитивний досвід закордонних колег, з метою успішного впровадження його у освітній сфері України.

Література

1. Яблочнікова І.О. Аспекти організаційного управління вищою професійною освітою / С.Л. Яблочніков, І.О. Яблочнікова // Зб. наук. праць Бердянського держ. пед. ун-ту (Педагогічні науки). – 2013. – № 4. – С. 166–174.
2. Яблочніков С.Л. Аспекти професійної підготовки у ВНЗ фахівців економічного профілю / С.Л. Яблочніков // Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту ім. М. Гоголя (Псих.-пед. науки). – Ніжин: НДУ, 2012. – № 3. – С. 136–139.
3. Яблочнікова І.О. Організаційні аспекти підготовки магістрів-фінансистів у східній Європі / І.О. Яблочнікова // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. Зб. наук. пр. – Бердянськ : ФОП Ткачук О.В., 2015. – Вип. 2. – С. 371–376.
4. Яблочнікова І.О. Підготовка магістрів-фінансистів у державах Балтії / І.О. Яблочнікова // Наукові записки. Серія «Псих.-пед. науки» (Ніжинський

державний ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя. – 2015. – С. 188–193.

5. Яблочнікова І.О. Особливості формування професійної компетентності магістрів-фінансистів у ВНЗ Німеччини / І.О. Яблочнікова // Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Серія педагогічна. – Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. І. Огієнка, 2015. – Вип. 21. – С. 165–169.

6. Яблочнікова І.О. Здійснення підготовки магістрів-фінансистів у південноєвропейських країнах / І.О. Яблочнікова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол. : Т. І. Сущенко та ін.]. – Запоріжжя: КПУ, 2015. – Вип. 44 (97). – С. 476–483.

7. Яблочнікова І.О. Підготовка магістрів-фінансистів у Греції / І. О. Яблочнікова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. / [редкол. : Т. І. Сущенко та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2015. – Вип. 45 (98). – С. 531–539.